

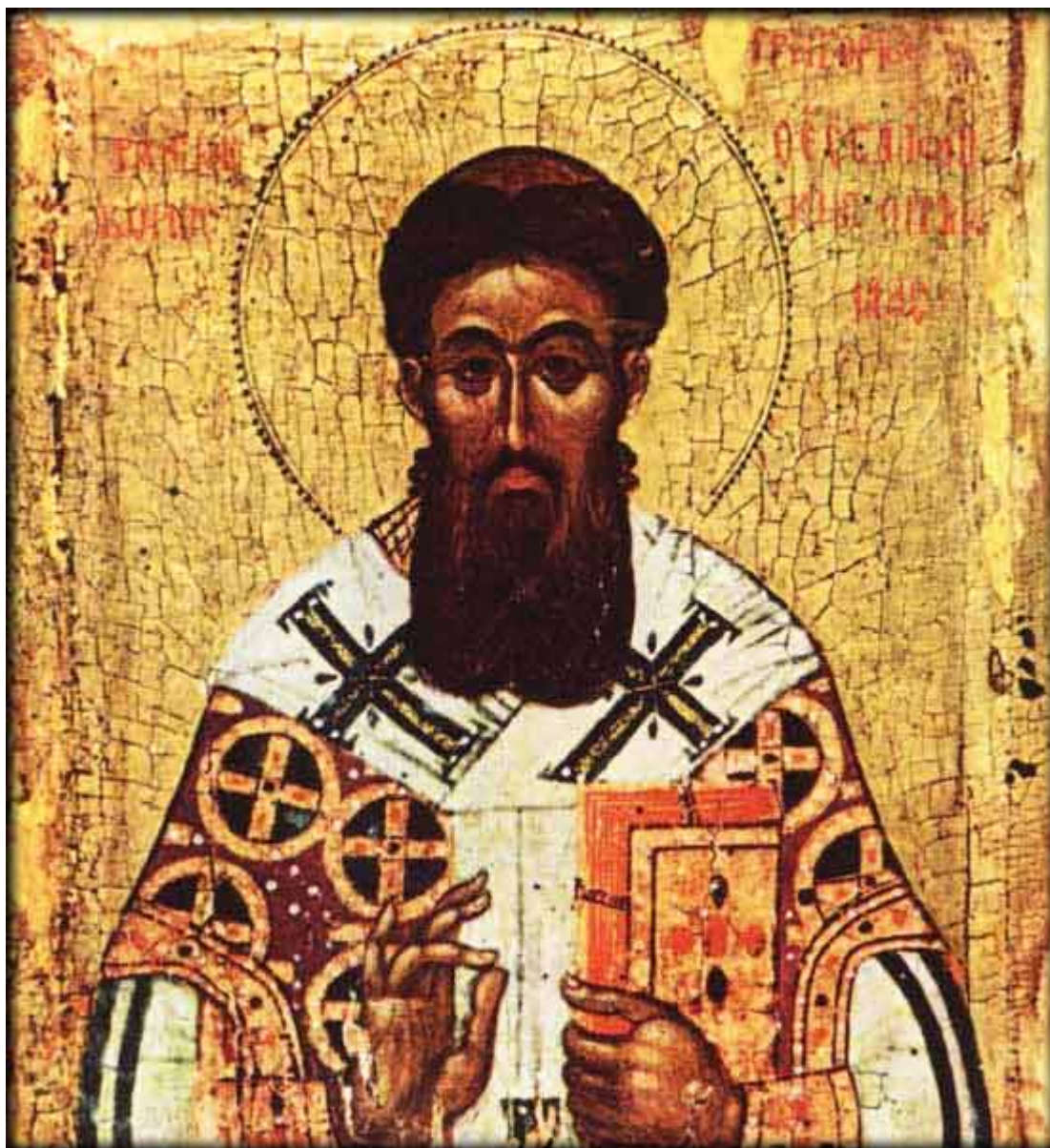
20 Φεβρουαρίου 2012

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, ο Χριστιανισμός και το Ισλάμ

Ορθοδοξία / Πατερική Θεολογία

Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Γεωργόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

Τη δεύτερη Κυριακή των Νηστειών της Μεγ. Τεσσαρακοστής η Εκκλησία μας προβάλλει και τιμά για δεύτερη φορά μέσα στο εκκλησιαστικό έτος μια κορυφαία πατερική φυσιογνωμία, τον αγ. Γρηγόριο, αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, τον Παλαμά. Το γεγονός αυτό είναι μια καλή αφορμή για να προσεγγίσουμε από ορθόδοξης πλευράς, με οδηγό μας το πρόσωπο του ιερού Πατέρα, ο οποίος εκφράζει την εκκλησιαστική διδασκαλία κατά τρόπο ακέραιο, αυθεντικό, σαφή και κρυστάλλινο, μια θεωρία που υπάρχει στη σύγχρονη, ετερόδοξη κυρίως ακαδημαϊκή διανόηση (π.χ. Karl Josef Kuschel, Bertold Klappert, Smail Balić, Jonathan Magonet, Thomas Nauman) κ.α. και σχετίζεται άμεσα και με την προβληματική των σύγχρονων διαθρησκειακών διαλόγων.

Πρόκειται για τη θεωρία των λεγομένων «Αβρααμικών θρησκειών» που αρχικά πρωτοδιατυπώθηκε από τον Γάλλο Ισλαμολόγο και μυστικιστή τον Louis Massignon

(1883-1962). Σύμφωνα με τον πυρήνα της εν λόγω θεωρίας οι τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός και Ισλάμ έχουν: α) κοινό πατέρα τον Αβραάμ, β) κοινή αφετηρία και αναφορά, την πίστη του πατριάρχη Αβραάμ στον ένα Θεό και γ) το κοινό καθήκον του πιστού να υπακούει στο θέλημα του Θεού. Ανάλογη προβληματική σχετικά με την ομολογία της πίστης στον Αβραάμ και την αντίληψη, ότι οι Μουσουλμάνοι προσεύχονται μαζί με τους χριστιανούς στον ένα Θεό θα υιοθετηθεί επισήμως από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία κατά τη Β΄ Βατικάνεια Σύνοδο.

Στα πλαίσια των διαθρησκειακής προβληματικής η εν λόγω θεωρία προτείνεται και καλλιεργείται με σκοπό την υπέρβαση της ιστορικής αντιπαλότητας και της θρησκευτικής βίας, με την υποτιθέμενη ανάδειξη της κοινής προέλευσης και των κοινών στοιχείων αυτών των θρησκειών.

Οι τρεις αυτές θρησκείες, σύμφωνα με τον Karl Josef Kuschel, έναν σημαντικό εκφραστή της, είναι αδέρφια ως προς την πίστη στον Θεό του Αβραάμ. Έμφαση δίνεται στον ένα Θεό, στην υπερβατικότητά του και στη διάκρισή του από τον κόσμο. Ταυτοχρόνως με εξεζητημένες αναλύσεις προσπαθούν να υπερβούν ή και να συνθέσουν όχι μόνο τις διαφορετικές θεολογικές αρχές αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους κατανόησης και αυτού του προσώπου του πατριάρχη Αβραάμ που υπάρχουν μεταξύ των τριών θρησκειών. Στην ίδια συνάφεια από τους υποστηρικτές της εν λόγω θεωρίας χρησιμοποιούνται και οι όροι «Αβρααμική οικουμένη», «Αβρααμικό πνεύμα» και «Αβρααμική πνευματικότητα».

Είναι βάσιμη όμως αυτή η θεωρία; Αποτελεί σωστό μοντέλο προσέγγισης και αλληλοκατανόησης ανθρώπων διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων; Μπορεί να γίνει αποδεκτός ο ισχυρισμός ότι και οι τρεις θρησκείες είναι αδέρφια ως προς την πίστη στον ένα και τον αυτόν Θεό; Σύμφωνα με τη διδασκαλία του αγ. Γρηγορίου του Παλαμά, ιδιαιτέρως όσο αφορά το σκέλος της σχέσης Χριστιανισμού και Ισλάμ, αναμφισβήτητα όχι.

Ο ιερός Πατέρας, γνώρισε το Ισλάμ κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του από τους Τούρκους το 1354 διαλέχθηκε τρεις φορές με εκπροσώπους του, ομολόγησε και διατύπωσε με σαφήνεια την Ορθό δοξη χριστιανική διδασκαλία, επεσήμανε τον ριζικώς διαφορετικό περιεχόμενο και τον τρόπο κατανόησης του Θεού που υπάρχει μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλάμ, όπως επίσης και το διαφορετικό τρόπο κατανόησης του προσώπου του Χριστού. Τονίζει με σαφήνεια σχετικά με τις θεολογικές αφετηριακές προϋποθέσεις του Ισλάμ: *«Τον δε Μεχουμέτ (σ.Σ. τον Μωάμεθ) ούτε παρά των προφητών ευρίσκομεν μαρτυρούμενον ούτε τι ξένον ειργασμένον και αξιόλογον προς πίστιν ενάγον. Δια τούτο ου πιστεύομεν αυτώ ουδέ τω παρ'αυτού βιβλίω»*.

Με αφορμή μάλιστα τις ισλαμικές αντιλήψεις περί Χριστού επισημαίνει στο ποίμνιο του: *«Προσέχετε μη ευρεθήτε όπως αυτοί εδώ, που, ενώ τον τεχθέντα από την παρθένο τον ονομάζουν Λόγο του Θεού και πνοή του και Χριστό, δηλαδή Θεάνθρωπο, έπειτα τον αποφεύγουν φρενοβλαβώς και τον αθετούν σαν να μη είναι Θεός»*. Υπογράμμιζε στις συζητήσεις του ότι κατά τη χριστιανική πίστη το ένας Θεός είναι αλληλένδετο, αδιάσπαστο και με το Τριαδικός. *«Εν γουν τα τρία και τα τρία εν»*.

Ο χριστιανός ομιλεί πάντοτε σχετικά με το μυστήριο του Θεού για *« Τριάδα εν Μονάδι, Μονάδα εν Τριάδι και Μονάδα άμα και Τριάδα»*, πράγμα αδιανόητο για το Ισλάμ, όπως φυσικά και για τον Ιουδαϊσμό. *«Ουκούν ο Θεός τρία, και τα τρία ταύτα εις εστι Θεός και δημιουργός»*.

Ο αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς δεν παρέλειψε επίσης να ανα δείξει στις συζητήσεις του με τους Μουσουλμάνους ότι και τα κοινά εξωτερικά στοιχεία που υπάρχουν (π.χ. προσευχή, ελεημοσύνη) έχουν διαφορετική θεολογική αφετηρία και δεν προϋποθέτουν απλώς μια κοινή μονοθεϊστική εκδοχή του Θεού.

Η επιχειρηματολογία του ιερού Πατέρα βεβαίως δεν εξαντλείται στα όσα ενδεικτικώς επισημάναμε, πλην όμως είναι ικανά, νομίζουμε, να δείξουν τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει μεταξύ Χριστιανικών, Ισλαμικών αλλά και των Ιουδαϊκών αντιλήψεων κατ' επέκταση. Δεν είναι τυχαίο μάλιστα το γεγονός ότι η απόλυτη πιστότητα του αγ. Γρηγορίου του Παλαμά στα δεδομένα της εν Χριστώ Ιησού θείας Αποκαλύψεως, δεν τον οδηγεί σε αβαρίες περί την πίστη παρά τις ταλαιπωρίες της αιχμαλωσίας του.

Ταυτοχρόνως όμως τον οδηγεί να κατανοήσει με χριστολογική προοπτική και αυτή τη θέση ενός αλλόδοξου συνομιλητή του *«ότι θα έλθει κάποτε καιρός που θα συμφωνήσουμε μεταξύ μας»*, αναφέροντας: *«Συνεθέμην γαρ μνησθείς της του αποστόλου φωνής, ότι επί “τω ονόματι Ιησού Χριστού παν γόνυ κάμψει και πάσα γλώσσα εξομολογήσεται ότι Κύριος Ιησούς Χριστός εις δόξαν Θεού Πατρός”,*

τούτο δ' ἔσται πάντως ἐν τῇ Δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Σύμφωνα με τον **π. G. Florofsky** «ημπορούμεν να θεωρούμεν τον Γρηγόριον Παλαμάν ὡς ὁδηγόν μας καὶ διδάσκαλον εἰς τὴν προσπάθειάν μας νὰ θεολογούμεν ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς Ἐκκλησίας». Εἶναι σαφές ὅτι με βάση τὴ διδασκαλία τοῦ αγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμά, ἡ θεωρία περὶ «Ἀβρααμικῶν θρησκειῶν» εἶναι πολλαπλῶς ἐλλειμματικὴ καὶ ἱστορικὰ ἀνέριστη.

<http://bit.ly/2nRsKAu>